

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI**

**OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
NIZOMIY NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

IJTIMOIIY FANLAR KAFEDRASI

**“Fan, ta’lim va innovatsiyalar: falsafiy asoslar va zamonaviy muammolar
(akademik Ibrohim Karimov o‘qishlari - 2026)” mavzusidagi xalqaro ilmiy-
amaliy anjuman**

**M A T E R I A L L A R I
(2026-yil 5-may)**

Toshkent – 2026

“Fan, ta’lim va innovatsiyalar: falsafiy asoslar va zamonaviy muammolar (akademik Ibrohim Karimov o‘qishlari-2026)” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari, 2026-yil 5-may, Nizomiy nomidagi O‘zMPU. – Toshkent, 2026. - 1234 bet.

Mas’ul muharrir: f.f.n, prof. M.Tillavoldiyeva

Tahrir hay’ati a’zolari: f.f.d., prof. K.Tulenova
t.f.d., dots. L.Babaxodjayeva
f.f.n., dots. G.Eshonova
f.f.n., dots. H.Axmedov
f.f.n., dots. Y.Li
f.f.f.d. (PhD), dots. N.Aminova
t.f.f.d. (PhD), dots. Sh.Allamuratov
o‘qit. A.Yulchiyev
o‘qit. S.Saidaxmatova
o‘qit. N.Xushnazarova

Anjuman materiallari Nizomiy nomidagi O‘zMPU Ilmiy-texnikaviy kengashining yig‘ilishida muhokama qilingan va nashrga tavsiya etilgan.

Mazkur to‘plamdagi maqola va tezislarda keltirilgan ma’lumot va faktlarning to‘g‘riligi, aniqligi, imlosi, uslubi hamda ilmiy saviyasiga mualliflar mas’ul.

IBROHIM KARIMOV
(1930-2025)

Turon Fanlar Akademiyasi akademigi, falsafa fanlari doktori, professor

OLIMNING HAYOT YO'LI

Ibrohim Karimov 1930-yil 5-mayda Ukraina Respublikasi Xerson viloyatining Bugay qishlog'ida ishchi oilasida tug'ilgan.

1952-yilda Farg'ona pedagogika institutining O'zbek tili va adabiyoti fakultetiga o'qishga qabul qilingan. Mehnat faoliyatini 1956-yilda Marg'ilon shahridagi 3-maktabda o'qituvchilik lavozimida boshlagan.

1958-1977-yillar davomida Farg'ona shahar gazetalari tahririyatlarida mas'ul xodim va muharrir sifatida faoliyat yuritgan.

1977-1980-yillarda O'zbekiston "Bilim" jamiyatida lektor sifatida ishlagan hamda falsafa fanining rivojiga munosib hissa qo'shgan.

1993-yilda "Imon nodir hodisasining bilish, ijtimoiyot va ruhiyatga xos xususiyatlarining falsafiy tahlili" mavzusida doktorlik dissertatsiyasini muvaffaqiyatli himoya qilib, mazkur yo'nalishda ilmiy tadqiqotlarning yangi bosqichini boshlab berdi hamda ilm-fan taraqqiyotida muhim ilmiy yo'nalishning shakllanishiga zamin yaratdi.

1980-1996-yillarda Toshkent davlat texnika universitetida katta o'qituvchi, dotsent hamda "Falsafa" kafedrasini mudiri lavozimlarida samarali faoliyat olib borgan. 1996-1998-yillarda Toshkent davlat universitetida professor, 1998-2003-yillarda esa Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universitetida professor lavozimida ishlagan va yuqori malakali mutaxassis kadrlar tayyorlashga munosib hissa qo'shgan.

2003–2005-yillarda Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti (hozirgi Nizomiy nomidagi O'zMPU) ning "Falsafa" kafedrasini mudiri sifatida faoliyat yuritib, kafedraning ilmiy salohiyatini oshirish, ilmiy tadqiqotlar ko'lamini kengaytirish va ularning samaradorligini ta'minlashda yetakchi bo'lgan.

Ibrohim Karimov yirik ilmiy maktab yaratgan yetuk olim sifatida qator doktorlik va nomzodlik dissertatsiyalariga ilmiy rahbarlik qilgan. Olim muallifligida 200 dan ortiq ilmiy asarlar, jumladan, monografiyalar, risolalar, o'quv qo'llanmalar va darsliklar chop etilgan.

KIRISH SO‘ZI

Hozirgi kunda jamiyatimiz ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy, ma’daniy-ma’naviy sohalarida muhim o‘zgarishlar sodir bo‘lmoqda. Bu ijobiy o‘zgarishlar va islohotlarning kelib chiqishi, rivojlanish yo‘nalishlarini falsafiy anglash mazkur jarayonlarni atroflicha va chuqur mushohada etish bilan bir qatorda, insonning ularga qanday munosabatda bo‘lishini aniqlab olish imkoniyatini tug‘diradi. Ma’lumki, falsafa fani jamiyat taraqqiyotida katta ahamiyat kasb etadi. Uning yordamida kishilar voqelikdagi narsa va hodisalarning kelib chiqishi, rivojlanishi haqida xolisona ma’lumotlar to‘playdilar, o‘z ehtiyojlarini qondirish uchun moddiy va ma’naviy qadriyatlar yaratadilar.

So‘nggi yillarda Nizomiy nomidagi O‘zMPUda ham ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish, har tomonlama yetuk, raqobatdosh ilmiy kadrlar tayyorlash, ilm-fan sohasi rivojini jadallashtirish maqsadida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda, jahonning nufuzli xorijiy oliy ta’lim muassasalari bilan aloqalar o‘rnatilmoqda.

Insonni ulug‘lash, unga hurmat va e’tibor ko‘rsatish, ayniqsa, kelajakda yashab ijod qiladigan yoshlar uchun katta tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lib, ma’naviy-ruhiy quvvat yuklaydi, mehnat faoliyatini rag‘batlantiradi. Jamiyat taraqqiyotiga, uning qudratini yuksaltirishga munosib hissa qo‘shayotgan ilg‘or kishilarni, ilm-fan va madaniyat, davlat va jamoat arboblari munosib taqdirlash har bir davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib hisoblanadi.

“Fan, ta’lim va innovatsiyalar: falsafiy asoslar va zamonaviy muammolar (akademik Ibrohim Karimov o‘qishlari - 2026)” mavzusidagi bugungi anjuman yetakchi OTM bilan hamkorlikda o‘tkazilmoqda. Anjuman universitetimizda ko‘p yillar davomida ishlab, falsafa ilmini rivojlantirishga, yosh avlodda yangicha dunyoqarashini shakllantirish, tafakkurini rivojlantirish, ularda mustaqil fuqarolik pozitsiyasini, o‘z Vataniga sodiq insonlar bo‘lib tarbiyalashda xizmat qilgan taniqli faylasuf olim, Turon Fanlar Akademiyasining akademigi, falsafa fanlari doktori, professor Ibrohim Karimov tavalludining 96 yilligiga bag‘ishlanib o‘tkazilmoqda.

Anjumanda falsafa fanlari doktori, professor Ibrohim Karimovning falsafiy merosi hamda falsafa ilmi taraqqiyotiga qo‘shgan hissasi; hozirgi zamonda falsafa fanining zarurati, imkoniyatlari va istiqbollari; raqamlashgan jamiyatda inson falsafasi; zamonaviy insoniyatning madaniy xilma-xilligi va falsafaning integratsion vazifasi; Yangi O‘zbekistonda ta’lim sifatini oshirish va innovatsion texnologiyalarni qo‘llashning falsafiy muammolari hamda ilmiy-nazariy tadqiqot natijalari muhokama qilinishi ko‘zda tutilgan.

UMAROVA HILOLA O‘KTAMOVNA,

*Nizomiy nomidagi O‘zMPU rektori,
pedagogika fanlari doktori, professor*

MUAMMOLI TA'LIM TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA INNOVATSION KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH

Sariboyev Nurali Abdunazarovich

GulDPI o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada muammoli ta'lim texnologiyalarining nazariy asoslari hamda ularning talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirishdagi o'rni tahlil qilingan. Zamonaviy ta'lim tizimida muammoli vaziyatlar orqali o'qitishning samaradorligi, kreativ fikrlash, mustaqil qaror qabul qilish va innovatsion yondashuvlarni rivojlantirish mexanizmlari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish talabalarning ilmiy-tadqiqot faoliyatini faollashtirishi, ularning innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: muammoli ta'lim, innovatsion kompetensiya, pedagogik texnologiya, kreativ fikrlash, mustaqil ta'lim, muammoli vaziyat, interfaol metodlar, ta'lim samaradorligi

ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ НА ОСНОВЕ ПРОБЛЕМНО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация: В данной статье анализируются теоретические основы проблемно-ориентированных технологий обучения и их роль в формировании инновационных компетенций у учащихся. Выделены эффективность обучения через проблемные ситуации в современной системе образования, механизмы развития творческого мышления, самостоятельного принятия решений и инновационных подходов. По результатам исследования обосновывается, что использование проблемно-ориентированных технологий обучения активизирует исследовательскую деятельность учащихся и является важным фактором развития их инновационных компетенций.

Ключевые слова: проблемно-ориентированное обучение, инновационные компетенции, педагогические технологии, творческое мышление, самостоятельное обучение, проблемные ситуации, интерактивные методы, эффективность обучения

FORMATION OF INNOVATIVE COMPETENCES BASED ON PROBLEM- BASED EDUCATIONAL TECHNOLOGIES

Abstract: This article analyzes the theoretical foundations of problem-based learning technologies and their role in the formation of innovative competencies in students. The effectiveness of teaching through problem situations in the modern education system, mechanisms for developing creative thinking, independent decision-making and innovative approaches are highlighted. According to the results of the study, it is substantiated that the use of problem-based learning technologies activates students' research activities and is an important factor in the development of their innovative competencies.

Keywords: problem-based learning, innovative competencies, pedagogical technology, creative thinking, independent learning, problem situations, interactive methods, educational effectiveness

Hozirgi globallashuv jarayonida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri – zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, innovatsion fikrlay oladigan, muammolarni mustaqil hal qila oladigan mutaxassislarni tayyorlashdir. Bu esa ta'lim jarayonida an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etishni talab etadi.

Muammoli ta'limning asosiy vazifasi-talabalarni o'rganilayotgan fan yoki mavzudagi muammoni chuqur anglash, uning ildizlarini tahlil qilish va optimal yechimni izlash jarayoniga faol jalb qilishdir. Bu jarayon nafaqat bilimni mustahkamlaydi, balki talabalarni real hayotdagi qiyinchiliklarga tayyorlashga ham xizmat qiladi. Maxsus tashkil qilingan faoliyatning o'zini o'zgartirish uchun tashkil etilgan bo'lagi o'qish faoliyati bo'lib hisoblanadi. O'qishning muhim qismi dars jarayonidagi topshiriqlar hisoblanadi. Darhaqiqat, kasbiy shakllantirish jarayonidagi muhim aqliy harakatlar tizmi o'quv faoliyati bo'lib bu o'zini-o'zi talabalarning o'quv faoliyatini tashkil etish va amalga oshirishga bo'lgan yondoshuvlar muhim hisoblanadi. Tadqiqotchi olim V.Davidovning fikricha, shaxsning o'quv faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari quyidagi omillar bilan belgilanadi. Shaxsiy ehtiyojlar, berilgan o'quv topshiriqlari, motivatsiyon ommilar, amaliy harakatlar ketma-ketligi. Ayniqsa, ma'lumotlarni faol qabul qilish, mustaqil tadqiqot olib borish va ijodiy yechimlar topish bosqichlari zamonaviy ta'limda asosiy ahamiyatga ega bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirish uchun muhim hisoblanadi. Ushbu bosqichlar talabalarni faol o'rganuvchiga aylantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. [1]

Muammoli ta'limning asosiy g'oyasi – talabalarga tayyor bilimlarni berish emas, balki ularni mavzu doirasidagi muammoli vaziyatlar orqali bilimni mustaqil izlash, o'zlashtirish va qo'llash jarayoniga jalb qilishdan iborat.

Muammoli o'qitish usuli - bu talabalarning muammoli shaklda berilgan o'quv materiali bilan faol hamkorlik qilishini ta'minlovchi jarayondir. Ushbu metodika davomida talabalar ilm-fan sohasidagi ob'yektiv ziddiyatlar va ularning echimlari bilan tanishib, mantiqiy tafakkur va bilimlarni ijodiy o'zlashtirish ko'nikmalarini egallaydi. Ilmiy adabiyotlarda muammoli o'qitish tushunchasi bilan bog'liq holda "muammo" va "muammoli vaziyat" atamaları ko'p uchraydi. Ba'zan ular bir ma'noli deb qaralsa-da, aslida bu atamalar turlicha mohiyatga ega. Muammo - muayyan tartibda joylashtirilgan muammoli masalalar majmuidan iborat. Shuning uchun muammoli masalani muammoning aniqroq va soddalashtirilgan ko'rinishi deb tushunish mumkin. [2]

Muammoli ta'lim texnologiyasining asosiy jihatlari va ahamiyati shundan iboratki, muammoli ta'lim texnologiyalarini barcha fan sohalarida samarali qo'llash imkoniyati berilishi bilim olish jarayoning jadallashishiga va har qanday yosh guruhidagi talabalar uchun moslashtirish imkonini beradi. Ajdodlarimiz qoldirgan pedagogik qarashlari, G'arb pedagogikasining nazariy asoslari va XX asrning ikkinchi yarmidagi ilmiy izlanishlar orqali muammoli ta'lim yanada evolyutsiyaga yuz tutdi bu bilim olish jarayonining yanada mukammallashishiga olib keladi. O'zbekistonda muammoli talim texnologiyalari STEAM ta'lim dasturlarida integratsiyaning oliy o'quv yurtlarida joriy etilishi talabalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini oshirishi, bilimlarni uzoq muddat saqlab qolish samaradorligini oshiradi. Xalqaro miqyosda ta'lim tizimlarida keng qo'llanishi yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashning asosini bo'lib xizmat qiladi. [3]

Muammoli ta'lim texnologiyalari ana shunday innovatsion yondashuvlardan biri bo'lib, u o'quvchilarning fikrlash jarayonini faollashtirish, ularni muammoli vaziyatlarga duch

keltirish orqali bilimlarni mustaqil egallashga yo'naltiradi. Ayniqsa, innovatsion kompetensiyalarni shakllantirishda muammoli ta'limning ahamiyati katta bo'lib, u talabalarning ijodiy fikrlashini, tashabbuskorligini va moslashuvchanligini rivojlantiradi.

Muammoli ta'lim nazariyasi ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Jumladan, J.Dyui, M.Mahmutov, I.Lerner, V.Okon kabi olimlar muammoli o'qitishning didaktik asoslarini ishlab chiqqanlar. [4]

J.Dyui muammoli ta'limni "tajribaga asoslangan o'rganish" sifatida talqin etib, bilimlarni o'zlashtirish jarayonida faol ishtirok etish zarurligini ta'kidlagan. M.Mahmutov esa muammoli ta'limni o'quv jarayonida muammoli vaziyatlar yaratish orqali bilimlarni o'zlashtirish jarayoni sifatida izohlaydi.

So'nggi yillarda innovatsion kompetensiyalarni rivojlantirish masalasi ham keng o'rganilmoqda. Xususan, XXI asr kompetensiyalari doirasida kreativlik, tanqidiy fikrlash, kommunikativlik va hamkorlik kabi ko'nikmalar muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muammoli ta'lim texnologiyalari aynan shu kompetensiyalarni rivojlantirish uchun eng samarali vositalardan biridir.

Muammoli ta'lim – bu o'quvchilarni muammoli vaziyatga duch keltirish va ularni ushbu muammoni hal qilish jarayonida faol ishtirok etishga undovchi ta'lim texnologiyasidir.

Muammoli ta'limning asosiy komponentlari quyidagilardan iborat:

- muammoli vaziyat yaratish;
- muammoni anglash va ifodalash;
- gipoteza ilgari surish;
- muammoni hal qilish;
- natijalarni tahlil qilish.

Bu jarayon talabalarda mustaqil fikrlash, tahlil qilish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Innovatsion kompetensiya – bu shaxsning yangi g'oyalarni ishlab chiqish, mavjud muammolarga noodatiy yechim topish, yangiliklarni joriy etish qobiliyatidir.

Innovatsion kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlari:

- kreativ fikrlash;
- tanqidiy tahlil;
- muammolarni hal qilish qobiliyati;
- kommunikativ ko'nikmalar;
- axborot texnologiyalaridan foydalanish. [5]

Mazkur kompetensiyalar zamonaviy mutaxassisning ajralmas qismi hisoblanadi.

Muammoli ta'lim asosida innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish mexanizmlari

Muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish orqali innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish quyidagi mexanizmlar orqali amalga oshiriladi:

1. Muammoli vaziyatlar yaratish. Talabalarga real hayotiy vaziyatlarga yaqin muammolar beriladi. Bu ularni mustaqil fikrlashga undaydi.

2. Mustaqil izlanish faoliyatini tashkil etish. Talabalar muammoni hal qilish uchun mustaqil ravishda ma'lumot izlaydi, tahlil qiladi va xulosalar chiqaradi.

3. Interfaol metodlardan foydalanish. "Brainstorming", "Case-study", "Debat", "Loyiha metodi" kabi metodlar muammoli ta'limning ajralmas qismidir.

4. Refleksiya jarayonini tashkil etish. Talabalar o'z faoliyatini tahlil qiladi va baholaydi, bu esa ularning o'z-o'zini rivojlantirishiga xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

- pedagogik kuzatish;
- tajriba-sinov ishlari;
- so'rovnoma;
- tahliliy metodlar.

Tajriba oliy ta'lim muassasalarida olib borilib, talabalarning innovatsion kompetensiyalarini rivojlantirish darajasi baholandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki:

- muammoli ta'lim texnologiyalaridan foydalanilgan guruhlarda talabalarning kreativ fikrlash darajasi 30–35% ga oshgan;
- mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlangan;
- muammoli vaziyatlarda ishlash qobiliyati yaxshilangan;
- talabalar o'rtasida hamkorlik va kommunikatsiya darajasi oshgan.

Muammoli ta'lim texnologiyalari zamonaviy ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Ular talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirishda samarali vosita hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

- muammoli ta'lim talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi;
- innovatsion kompetensiyalarni shakllantirishda muhim omil hisoblanadi;
- zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyada yuqori samaradorlikka erishiladi.

Shu bois, ta'lim jarayonida muammoli ta'lim texnologiyalarini keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mahmutov M.I. Muammoli ta'lim nazariyasi. – Moskva, 1975.
2. Lerner I.Ya. Didaktik asoslar. – Moskva, 1981.
3. Dyui J. Demokratiya va ta'lim. – Nyu-York, 1916.
4. Okon V. Zamonaviy didaktika asoslari. – Varshava, 1987.
5. To'xtaxodjayev N. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent, 2010.
6. Muslimov N.A. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent, 2015.
7. Xodjayeva D. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2018.
8. Polat E.S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Moskva, 2007.

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA SUN'IY INTELLEKT FALSAFASI

Kenjayeva Sevinch

O'ZMPU "Xorijiy til va adabiyoti" yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi va sun'iy intellekt tizimlarining insoniyat hayotiga kirib kelishi natijasida yuzaga kelayotgan falsafiy muammolar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: texnologiya, sun'iy intellekt, algoritim, raqamli gumanizm va kelajak

**NIZOMIY NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**“Fan, ta’lim va innovatsiyalar: falsafiy asoslar va
zamonaviy muammolar (Akademik Ibrohim Karimov
o‘qishlari- 2026)” mavzusida xalqaro miqyosida
bag‘ishlangan ilmiy-amaliy anjuman
MATERIALLARI
(2026-yil 5-may)**

Bosishga ruxsat yetildi. 05.06.2026 y.
Qog‘oz bichimi 60x84 1/16. Times New Roman garniturasida terildi.
Ofset uslubida oq qog‘ozda chop yetildi.
Nashriyot hisob tabog‘i 77,0. Adadi 100. Buyurtma № 05-05.26
Bahosi kelishuv asosida

Manzil: Toshkent shahar, Yakkasaroy tumani,
Bratislava ko‘chasi, 3–uy.
Tarix fakulteti binosu